

מכון הדר

MECHON HADAR

לפתוח דף חדש? שני מודלים של כפרה

ר' אביטל הוכשטיין – hochstein@hadar.org

פרשת צו, תשע"ז

פרשתנו מסתיימת בתיאור ימי המילואים, ימי חנוכת המשכן וציון כניסתם הרשמית של אהרון ובניו למשרתים בו. בפסוקים מצוין כי לימים אלו ישנו גם מטען של כפרה. משום כך, ימי המילואים - או פרטים מסוימים מתוכם - משמשים כמודל לרגעי כפרה וטקסי כפרה נוספים ובהם יום הכיפורים וטקס פרה אדומה. מה מקומה של הכפרה באירוע המציין התחלה חדשה? ומה משמעותה של הכפרה הטקסית, הרוטינית (כגון זו של יום כיפור), כשזו נלמדת מתוך רגע בראשיתי וחד-פעמי (כגון ימי המילואים)?

א. הצבת השאלות

כאמור, פרשתנו מסתיימת בטקס פומבי המציין את חנוכת המשכן:

ויקרא ה, א' – ג'

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח אֶת אֲהֲרֹן וְאֶת בְּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת פֶּרֶךְ הַסָּטֵאֵת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סֵל הַמִּצּוֹת: וְאֵת כָּל הָעֵדָה הַקְהֵל אֶל פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד.

לטקס מתלוות כמה משמעויות שונות. ראשית, הקדשה המיוחדת לא רק את כלי המשכן לעבודה בו, אלא גם את אהרון ובניו:

ויקרא ח, י' – י"ב

ויקח מִשֶׁה אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמָּשַׁח אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם: וַיִּז מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ
שְׁבַע פְּעֻמִּים וַיִּמָּשַׁח אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כְּלָיו וְאֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם: וַיִּצַק מִשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל
רֹאשׁ אֶהֱרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:

שנית, יש לו מטען של כפרה:

ויקרא ח, י"ד – ט"ו

וַיִּגַּשׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת וַיִּסְמְךְ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ פֶּר הַחֲטָאֹת: וַיִּשְׁחֹט וַיִּקַּח מִשֶׁה אֶת הַדָּם
וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיִּסְחָט אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת הַדָּם יָצַק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשֶׁהוּ
לְכַפֵּר עָלָיו.

הנכחה זו של הכפרה מפתיעה ברגע של חנוכה. לכאורה, לפנינו ציון של התחלה. מה מקומה של כפרה
ברגע כזה? על מה יש לכפר כשאך עתה מתחילים?

הכפרה אינה הממד המפתיע היחיד בפסוקי חנוכת המשכן; ההפתעה השנייה היא הצו לראות בטקס
מודל גם לטקסים עתידיים. לכאורה, מסמל רגע חנוכת המשכן ומשיחת הכוהנים לעבודה בו, רגע
ייחודי שלא ישוב עוד, אלא אולי עם בניית המקדש. לכן מפתיע לגלות שהתיאור מסתיים באמירה
שזהו תיאור נוסחתי של טקס שיש לחזור אליו באופן קבוע: "כִּפָּאֶשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צְנָה ה' לַעֲשׂוֹת
לְכַפֵּר עָלֵיכֶם" (ויקרא ח, ל"ד). כיצד ניתן להבין סיכום זה לפרק?

ב. משמעותה של כפרה ברגע בראשית

במספר מדרשי הלכה מובן צו זה, הצו של "כִּפָּאֶשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צְנָה ה' לַעֲשׂוֹת..." (ויקרא ח, ל"ד)
כקול המכוון לעתיד ולטקסי כפרה אחרים. ואכן, פסוקים אלו מהווים עוגן ללימוד חלק מן הפרטים
המתקשרים לשני טקסי כפרה ומנגנוני כפרה יהודיים בסיסיים, יום כיפור ופרה אדומה. וכך עולה כבר
בראשיתה של מסכת יומא אשר פרקים רבים ממנה עסוקים בעבודת הכהן ביום הכיפורים:

תלמוד בבלי יומא דף ב עמוד א

אמר רב מניומי בר חלקיה אמר רבי מחסיא בר אידי אמר רבי יוחנן: אמר קרא: 'כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשת לכפר עליכם'. 'לעשת' – אלו מעשי פרה, 'לכפר' – אלו מעשי יום הכפורים

בשם רבי יוחנן נלמד כי הפסוק המסכם את פרק ח בספר ויקרא, הפרק המסיים את פרשת צו, רומז ומכוון לכך שיש ללמוד מפרשת המילואים וחנוכת המשכן גם על אודות "מעשי פרה" כלומר פרטים הקשורים בפרה אדומה, שאפרה מכפר על טומאת מת, וגם פרטים על יום הכיפורים, יום הכפרה היהודי המרכזי.

החיבור בין מעשה הכפרה לבין טקס חנוכת המשכן, מלמד אותנו כביכול כי כפרה משמעה התחלה; האדם המכופר נמצא במצב חדש, כמו משכן חדש שלא נעשה בו שימוש עד כה, כמו כהנים שזה עתה נחנכו לעבודה לראשונה. כך ניצב האדם המכופר: בנקודת ראשית, נקודת פתיחה. הכפרה כמו מחקה את עברו, הוא ניצב כעת כחדש, ללא עבר. חטאו התפוגג כלא היה.

ואולם, מדרש הנמצא בספרא דוחה תפיסה זו, ושואל את השאלה שבה פתחנו את דברינו: מדוע דבר חדש זקוק לכפרה?

רש"י בפרושו לפסוק אף הוא שואל שאלה זו ועונה שהפסוק מביט קדימה, כלומר מורה על התפקיד המכפר שיהיה למזבח ולמקדש בעתיד. ובלשונו: "ויקדשהו" – בעבודה זו. 'לכפר עליו' – מעתה כל הכפרות" (רש"י, על ויקרא ח, י"ד). יכולת לכפרה בעתיד היא שמועננת למזבח ולמקדש בטקס חנוכת המשכן.

אולם בספרא, במדרש ההלכה על ויקרא, אנו מוצאים תפיסה אחרת, לפיה כבר ברגע בראשיתו זה צריך היה המזבח כפרה וזאת משום שלמעשה אין זה רגע בראשיתו כלל:

ספרא צו, מכילתא דמילואים, טו – כתב יד ואטיקן 66

[לכפר עליו] כפר זו איני יודע מהא. מנין אתה אומר. שלא היה כפרה זו אלא שאמר משה?

הדרשן מציב את השאלה שמא הכפרה הנידונה בפסוקים, ולמעשה תפקידם המכפר של המזבח והמקדש בכלל, אינם אלא כפרה עתידית אשר על תפקידם מדבר משה. אולם הוא דוחה פרשנות זו:

ספרא צו, מכילתא דמילואים, טו – כתב יד ואטיקן 66

שמה בשעה שיצא הכרוז להתנדב למקדש, ודחקו ישראל איש ואישה, והיביאו שלא בטבתן. כפרה זו שלא יהא דבר גזול במקדש¹, וכן הוא אומר 'כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה' (ישעיהו סא, ח')

בדרשה נטען שהצורך בכפרה נובע ממה שהתרחש בתהליך יצירת המשכן וכליו. בני ישראל דחקו זה בזה לתת דברים ליצירת המשכן, וכך נתנו שלא מתוך רגשי נדיבות אלא שלא מרצון, ובעצם נוצר המשכן מדברים שחלקם הושגו כמעין גזל. הלחץ הלא ראוי שהפעילו ישראל האחת כלפי השני יצר מציאות של ניתנה 'שלא בטובתן', ולכן נוצר מצב שהיה צריך לכפרה. כלומר לאור הרקע וההיסטוריה של המשכן וכל מה שהוא מכיל – יש ויש גם ברגע של חנוכת המשכן צורך בכפרה. זהו למעשה לא רגע בראשיתי אלא נקודה על רצף, נקודה שיש צורך להתייחס גם לעבר שלה.

באופן רחב יותר עולה כי לפי דרשה זו הצורך בכפרה נובע למעשה ממודעות לכך שכל התחלה מתקיימת בתוך הקשר, הקשר שיש לו עבר, ויש לו היסטוריה. עבר שבתוכו יכול להיות שנעשו טעויות, ולכן יש צורך בכפרה. לפנינו תפיסה מורכבת ביחס לכפרה וגם בנוגע להתחלות. על מנת להתחיל באופן נקי, חסר חטא, גם רגעים שהם לכאורה רגעי התחלה דורשים כפרה – הכרה של ההקשר שמתוכו ובתוכו הם נוצרים, והכרה גם של הדברים הזקוקים לתיקון.

אם כן, ניתן לראות בדברי ר' יוחנן בתלמוד הבבלי עמדה הפוכה לדרשה שבספרא: לפי ר' יוחנן כפרה מותרת את האדם חדש, טאבולה רסה, ללא עבר, ברגע בראשיתי, בעוד לפי דרשת הספרא כל רגע, כל התחלה, למעשה נטועה בתוך ההקשר שבו נוצרה ולכן כפרה היא תיקון של מעוות, ומאפשרת התחדשות אשר איננה נטולת עבר, התחדשות הנטועה בהקשר והיסטוריה.

---

¹ ייתכן ומשפט זה מתייחס גם לעתידו של המשכן – שתיאור זה מלמד שגם בעתיד אין לתת דברים גזולים למשכן ולמקדש.